

УДК 331.5:378.22(477)(045)

Кулішов Володимир Сергійович,

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки, психології та менеджменту, Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Пахомов Ілля Володимирович,

старший викладач, Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
ФАХІВЦІВ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ РИНКУ ПРАЦІ (НА ПРИКЛАДІ
МІСТА БіЛА ЦЕРКВА КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

Анотація

У статті проаналізовано відповідність вимог ринку праці переліку професій та спеціальностей, які можна здобути у закладах освіти міста Біла Церква (Київська область). Зроблено висновок, що у місті створені значні можливості для формування та розвитку професійних компетентностей фахівців за різними професіями та спеціальностями. Застосування цих компетентностей можливо в процесі професійного саморозвитку у численних державних, комунальних та приватних підприємствах, організаціях та установах різної форми власності, які пропонують бажаним близько 0,9 тис. вакансій. Здобути професії та спеціальності, які користуються попитом на ринку праці міста, можна у численних закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти.

Ключові слова: ринок праці, професійні компетентності, здобувачі освіти, вакансії, Державна служба зайнятості, заклади освіти

Summary

The article analyzes the compliance of the labor market requirements with the list of professions and specialties that can be acquired in educational institutions of the city of Bila Tserkva (Kyiv region). It was concluded that the city has created significant opportunities for the formation and development of professional competencies of specialists in various professions and specialties. The application of these competencies is possible in the process of professional self-development in numerous state, communal and private enterprises, organizations and institutions of various forms of ownership, which offer applicants about 0.9 thousand vacancies. It is possible to acquire professions and specialties that are in demand in the city's labor market in numerous institutions of professional (vocational and technical), professional pre-higher and higher education.

Key words: labor market, professional competences, education seekers, vacancies, State Employment Service, educational institutions

Проблема формування професійних компетентностей фахівців відповідно до вимог ринку праці є однією з головних у професійній педагогіці. Адже якщо здобута професія чи спеціальність не є актуальною на ринку праці, рівень сформованості професійних компетентностей не буде впливати на професійне становлення особистості. Ринок праці є одним з найскладніших елементів ринкової економіки, в процесі функціонування якого переплітаються інтереси робітника та роботодавця щодо визначення ціни праці та умов функціонування, а також відображаються практично всі соціально-економічні процеси, що відбуваються в державі.

Загалом, проблеми розвитку ринку праці України, його регулювання та реформування, аспекти зайнятості населення, безробіття є об'єктом наукових досліджень вітчизняних учених, зокрема В. Близнюк, Д. Богині, І. Бондар, М. Ведернікова, М. Войнаренко, І. Дехтярьової, А. Колота, Е. Лібанової, І. Петрової, В. Петюха, О. Піщуліної, В. Радкевич та ін. Аналіз досліджень щодо формування професійних компетентностей фахівців (В. Кулішов [1], Т.

Павлюк [2], С. Шевчук [3] та інші) свідчить, що цей процес повинен постійно коригуватися відповідно до вимог ринку праці.

Тому метою нашого дослідження є аналіз формування професійних компетентностей фахівців відповідно до вимог ринку праці м. Біла Церква (Київська область).

Для досягнення мети дослідження нами реалізовувалися наступні завдання:

- проаналізувати вимоги ринку праці міста Бала Церква шляхом вивчення вакансій, які містяться на офіційному сайті Білоцерківської філії Київського обласного центру зайнятості;
- проаналізувати професії та спеціальності, які надаються закладами професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти міста;
- порівняти вимоги ринку праці та перелік професій та спеціальностей, які надаються закладами освіти міста.

Біла Церква має значні можливості для формування професійних компетентностей здобувачів освіти за різними професіями та спеціальностями, бо є найбільшим містом у Київській області, значним економічним, культурним та освітнім центром Київщини, розташованим за 80 км на південь від Києва. Близькість до Києва, зручне транспортне сполучення, розвинута соціально-економічна інфраструктура в поєднанні з природними умовами надають місту значної інвестиційної та туристичної привабливості.

Населення міста складає понад 200 тис. осіб, з них більшість (60%) – працездатного віку, які потребують формування та розвитку професійних компетентностей. Рівень їх проявляється під час професійної самореалізації, яку ці особи можуть здійснити на одному з підприємств, організацій та установ міста різної форми власності. Так, у місті є близько 2 тис. малих підприємств, на яких працюють 24 тис. осіб (20% осіб працездатного віку) та понад 10 тис. підприємців фізичних осіб (8% осіб працездатного віку).

Біла Церква має дешеві та кваліфіковані трудові ресурси. Ринок праці міста перевищує 150 тис. фахівців та технічних спеціалістів, з яких близько 2 тис. мають статус безробітного (за даними Білоцерківської філії Київського обласного центру зайнятості). Переважна частина населення міста здобула вищу та середньо-спеціальну освіту. У 16 закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти міста навчаються понад 12 тис осіб.

Здобуті у закладах освіти міста професійні компетентності можна застосувати на одному з великих підприємств міста: ПрАТ «Росава», ТОВ «Інтер-ГТВ», ТОВ «Білоцерківський завод Трібо», ПАТ «Білоцерківський завод залізобетонних конструкцій», ТОВ «Білоцерківський домобудівельний комбінат», КП «Білоцерківбуд», ТОВ «Валтекс», ТОВ НВП «БілоцерківМАЗ», ДП «Білоцерківський завод Еталон», ПАТ НВФ «Ферокерам», ТОВ «СП Укрінтерм», ТОВ «Завод пакувального обладнання Термо-Пак», ТДВ «Білоцерківський кар'єр», ПАТ «Білоцерківська книжкова фабрика», ТОВ «Біофарма», ТОВ «Маревен Фуд Європа», ТОВ «Білоцерківський молочний комбінат», ПАТ «Білоцерківський консервний завод», ДП ПАТ «Білоцерківський хлібокомбінат», КП «Білоцерківхлібопродукт», ПАТ «Білоцерківський вантажний авіаційний комплекс (КП БВАК)».

Крім промислових підприємств, можливості застосування професійних компетентностей є і у державних організаціях та установах різних відомств: органах державної влади та місцевого самоврядування, установах Міністерства оборони України (насамперед у військових частинах), Міністерства юстиції України (управлінні юстиції, РАГСі, виправній колонії та органі пробації), Міністерства внутрішніх справ (органах поліції), Міністерства освіти та науки (25 закладах загальної середньої, 46 – дошкільної, 5 – позашкільної, 6 – вищої, 6 – фахової передвищої та 5 – професійної (професійно-технічної) освіти), Міністерства охорони здоров'я (12 закладах охорони здоров'я), інших міністерств та відомств. Цікаво, що

багато органів та установ обласного підпорядкування розташовані саме у Білій Церкві, що дозволяє ставити питання щодо надання місту статусу адміністративного центру Київської області.

Звичайно, така кількість роботодавців створює значну кількість вакансій, на які варто орієнтуватися, обираючи власний шлях формування професійних компетентностей. Згідно інформації Білоцерківської філії Київського обласного центру зайнятості станом на 01.10.2023 року роботодавці Білої Церкви проінформували центр зайнятості про наявність 879 вакансій, що становить 7% від загальної кількості вакансій по Київській області .

У структурі вакансій за видами економічної діяльності майже третина їх (28%) пропонувалася на підприємствах промисловості, значна частина – у системі охорони здоров'я (12%), торгівлі (8%) та на транспорті (6%). Незначна частина (3%) вакансій – у сфері державного управління.

У професійному розрізі найбільше вакансій пропонувалося для робітників з обслуговування та експлуатації устаткування та машин (13%): швачка (6%), верстатник (4%), оператор (2%), машиніст важкої техніки (1%). Здобути ці професії можна у закладах професійної (професійно-технічної) освіти міста: професію «швачка» – у Білоцерківському фаховому коледжі сервісу та дизайну, професію «верстатник» – у закладі професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О) «Білоцерківський професійний коледж», а також державному професійно-технічному навчальному закладі (далі – ДПТНЗ) «Білоцерківське вище професійне училище будівництва та сервісу», машиніст важкої техніки – у закладі професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О) «Білоцерківський професійний коледж», а також у навчальному центрі по підготовці, перепідготовці та підвищенню кваліфікації кадрів.

Значна частка вакансій належать до сфери охорони здоров'я (12%): лікарі (7%), реабілітологи (2%), медсестри (3%). Нажаль, у місті немає можливості здобути спеціальність «Лікар», найближчі заклади вищої освіти

медичного профілю розташовані у місті Київ. Але у місті Біла Церква функціонує Білоцерківський медичний коледж, який надає наступні медичні професії: «Медсестра», «Фельдшер», «Акушер» та «Зубний технік», які можуть бути працевлаштовані у 12 закладах охорони здоров'я міста.

Також багато вакансій пропонувалася для кваліфікованих робітників з інструментом (11%): електрик (4%), автослюсар (3%), слюсар-інструментальник (2%), токар (2%). Професії «Електрик» та «Автослюсар» можна здобути у декількох закладах професійної (професійно-технічної) освіти міста: ДПТНЗ «Білоцерківський професійний ліцей», ЗП(ПТ)О «Білоцерківський професійний коледж», а також Білоцерківський фаховий механіко-енергетичний коледж. Професію «Слюсар-інструментальник» можна здобути у Білоцерківському фаховому механіко-енергетичному коледжі. Професію «Токар» можна здобути у ЗП(ПТ)О «Білоцерківський професійний коледж».

Деяку частку вакансій пропонували для працівників сфери торгівлі та послуг (6%): продавець (4%) та вантажник (2%). Для роботи на цих посадах роботодавці не вимагають певної професії, потрібно лише мати добрий стан здоров'я. Хоча щодо професій «Продавець продовольчих товарів» та «Продавець непродовольчих товарів» доцільно зробити курси підготовки у Білоцерківському технолого-економічному фаховому коледжі Білоцерківського національного аграрного університету.

Також деяку частку вакансій пропонували для працівників автотранспорту: водій (6%). Здобути право водіння певного транспортного засобу можна на спеціальних курсах у численних автошколах міста, а професію «Водій автотранспортних засобів» – у ДПТНЗ «Білоцерківський професійний ліцей», ЗП(ПТ)О «Білоцерківський професійний коледж», а також у навчальному центрі по підготовці, перепідготовці та підвищенню кваліфікації кадрів.

Незначна частка вакансій (3%) належить посадам у Білоцерківській виправній колонії Державної кримінально-виконавчої служби України:

«Молодший інспектор відділів нагляду та безпеки» та «Молодший інспектор відділу охорони». За кількістю наданих вакансій цей виправний заклад міста є одним з перших. Здобути ці посади можливо при виконанні певних кваліфікаційних вимог: вік понад 18 років, задовільний стан здоров'я, відсутність судимостей у кандидата та його найближчих родичів, проходження первинної професійної підготовки в одному з навчальних центрів Державної кримінально-виконавчої служби України.

Також в баз даних Білоцерківської філії Київського обласного центру зайнятості є вакансії інженерів на підприємствах та установах міста (2%). Здобути спеціальність «Інженер» можна у численних політехнічних закладах вищої освіти, найближчі з яких розташовані у місті Київ. Але у Білоцерківському фаховому механіко-енергетичний коледжі можна здобути спеціальність «Прикладна механіка» та «Електроенергетика» (освітньо-кваліфікаційний рівень «Молодший бакалавр»), і працювати на посадах «Інженер-механік» та «Інженер-енергетик» відповідно.

В зв'язку з відновленням туризму та сфери громадського харчування у місті збільшується кількість ресторанів та кафе, тому деяка частка вакансій (2%) припадає на кухарів. Здобути цю професію бажаючі можуть у ДПТНЗ «Білоцерківське вище професійне училище будівництва та сервісу» та у ЗП(ПТ)О «Білоцерківський професійний коледж». Як правило, разом з професією «Кухар» бажаючі можуть здобути і суміжні професії «Бармен» та «Офіціант».

Таким чином, найбільше перспектив отримати роботу є у сфері промисловості, охорони здоров'я, торгівлі та транспорту. Здобути професії та спеціальності, які користуються попитом на ринку праці міста, можна у численних закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти.

Так, у 5 закладах професійної (професійно-технічної) освіти міста (ДПТНЗ «Білоцерківське вище професійне училище будівництва та сервісу», ДПТНЗ «Білоцерківський професійний ліцей», ЗП(ПТ)О «Білоцерківський

професійний коледж», навчальний центр по підготовці, перепідготовці та підвищенню кваліфікації кадрів, а також навчальний центр при Білоцерківській виправній колонії) бажаючі можуть здобути професії, які допоможуть досягти професійного розвитку у сферах: промислового виробництва (верстатник, електромонтажник, токар, електрогазозварник, фрезерувальник, машиніст важкої техніки), будівництва (маляр, штукатур, столяр, муляр, плиточник) та обслуговування (кухар, кондитер, офіціант, бармен, радіомеханік, автоелектрик, слюсар-електрик, автослюсар, водій).

Переважна їх більшість мають високий попит на ринку праці міста. Виключенням є лише деякі професії: «Радіомеханік», «Оператор персонального комп'ютера» та «Різьбяр по дереву та бересту». Щодо професії «Радіомеханік», але враховуючи велику кількість приватних майстерень з ремонту побутової та комп'ютерної техніки, працевлаштування випускників за цією професією не є проблемою.

Щодо професії «Оператор персонального комп'ютера» вимоги ринку праці зростають і навичок володіння комп'ютером на рівні користувача для працевлаштування недостатньо. Підприємства, організації та установи міста вимагають фахівців з ІТ, які можуть встановлювати програмне забезпечення на комп'ютери та забезпечувати їх безперебійне функціонування, створювати та обслуговувати веб-сайти, володіти інструментами Google, програмами відеоконференцій, освітніми онлайн-платформами (Moodle, Teams тощо).

Вакансій з професії «Різьбяр по дереву та бересту» в базі Білоцерківської філії Київського обласного центру зайнятості також немає, але фахівці цієї професії можуть працювати на реставрації старовинних творів мистецтва, виготовляти дерев'яні вироби на замовлення як фізична особа-підприємець.

У 6 закладах фахової передвищої освіти міста (Білоцерківський фаховий коледж сервісу та дизайну, Білоцерківський фаховий механіко-енергетичний коледж, Білоцерківський медичний коледж, Білоцерківський правовий коледж Білоцерківського інституту економіки і управління

Університету «Україна», Білоцерківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж, Білоцерківський технолого-економічний фаховий коледж Білоцерківський національний аграрний університет) бажаючі також можуть здобути професії та спеціальності, які мають відношення до промисловості (технолог легкої промисловості, технолог м'ясо-молочного виробництва, електроенергетик, слюсар-ремонтник, зварювальник, оператор холодильно-компресорних установок), сфери обслуговування (поліграфіст, перукар, кравець, швачка, манікюрник, електромонтер, бухгалтер, автослюсар), сфери охорони здоров'я (медсестра, фельдшер, акушер, зубний технік, молодший ветеринар), сфери освіти (вчитель начальних класів, вихователь закладу дошкільної освіти, викладач образотворчого мистецтва, соціальний працівник).

Більшість з них мають високий попит на ринку праці міста. Виключенням є наступні професії: «Діловодство», «Комп'ютерні науки», «Технології», «Поліграфія», «Бухгалтер», «Економіка», «Право», «Ветеринар», «Педагог» та «Соціальний працівник».

Щодо професії «Діловодство» відсутність вакансій у базі Білоцерківської філії Київського обласного центру зайнятості може означати наповненість відповідних посад, адже у кожній установі, організації та підприємстві є спеціалісти з діловодства та документознавства. Тому готувати фахівців відповідної професії необхідно. Щодо професії «Комп'ютерні науки», вимоги ринку праці зростають і для працевлаштування необхідні серйозні навички з ІТ, про які ми писали вище для професії «Оператор персонального комп'ютеру».

Професія «Технолог переробки м'яса та молока» може бути реалізована на ТОВ «Білоцерківський молочний комбінат» та підприємстві з переробки м'яса «Поліс», а «Технолог легкої промисловості» – на фабриці з пошиву спецодягу та взяття «Валтекс».

Випускники професії «Поліграфія» можуть бути працевлаштовані у Білоцерківську типографію або у численні поліграфічні фірми міста.

Професії «Бухгалтер» та «Економіка» також потрібні у кожному підприємстві, організації та установі, адже у кожному з них є бухгалтерія, а у багатьох – ще й економічний відділ.

Особи, які здобули професію «Право» (освітньо-кваліфікаційний рівень «молодший бакалавр») можуть бути працевлаштовані на посадах юрисконсультів, які є майже у кожній організації, підприємстві та установі, а також вступити на службу до правоохоронних органів, підрозділи яких є у місті: Національна Поліція, служба пробації, виправна колонія тощо.

Фахівці професії «Молодший ветеринар» можуть бути працевлаштовані до численних ветеринарних клінік міста, а педагогічні професії («Початкова освіта», «Дошкільна освіта», «Образотворче мистецтво», «Соціальна робота») – у 25 закладах загальної середньої та 46 дошкільної освіти.

Значні можливості для професійного розвитку отримують і здобувачі вищої освіти. Її можна здобути у 6 закладах вищої освіти міста (Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, Білоцерківський інститут економіки і управління Університету «Україна», дистанційний центр Міжрегіональної академії управління персоналом, Білоцерківський національний аграрний університет, Українсько-Польський вищий навчальний заклад «Центрально-Європейський університет», Білоцерківський центр Східноєвропейського університету ім. Р. Аблязова) за спеціальностями: викладач закладу вищої освіти, психолог, менеджер, бібліотекар, архіваріус, юрист, економіст, страховий агент, соціальний працівник, аудитор, агроном, спеціаліст з садово-паркового та лісового господарства, геодезист та землевпорядник, ветеринарний лікар, електроенергетик, технолог харчового виробництва, еколог, гідробіолог, філолог, біотехнолог, маркетолог, ресторатор-готельєр.

Нажаль, попит на ці спеціальності на ринку праці міста незначний: кількість вакансій у базі Білоцерківської філії Київського обласного центру

зайнятості незначна (до кількох вакансій). Переважній більшості випускників важко буде знайти роботу за спеціальністю у місті або навіть у Києві, тоді перед ними стане нелегкий вибір: працювати далеко від дому або працювати не за спеціальністю. Причому випускники, які оберуть роботу за спеціальністю у державному секторі, можуть отримувати незначну зарплату. Тому не дивно, що більшість випускників закладів вищої освіти обирають роботу не за спеціальністю або за кордоном.

Таким чином, у місті Біла Церква створені значні можливості для формування та розвитку професійних компетентностей фахівців за різними професіями та спеціальностями. Застосування цих компетентностей можливо в процесі професійного саморозвитку у численних державних, комунальних та приватних підприємствах, організаціях та установах різної форми власності, які пропонують бажаним близько 0,9 тис. вакансій. Здобути професії та спеціальності, які користуються попитом на ринку праці міста, можна у численних закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти.

Література

1. Кулішов В. С. Аналіз вітчизняного ринку праці щодо затребуваності фахівців за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки». *Імідж сучасного педагога*. №4 (205). 2022. С. 27-31.
2. Павлюк Т. І. Ринок праці: теорія, методологія, практика: монографія. Вінниця : Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2018. 212 с.
3. Шевчук С. С. Сучасні підходи до оцінювання рівня професійної компетентності педагога професійної освіти. *Імідж сучасного педагога*, №5 (212). 2023. С. 97-108.